

MART 2003

**TÜRK KÜTÜPHANECİLER
DERNEĞİ**

İSTANBUL ŞUBESİ'NDEN HABERLER

MERHABA,

Yeni bir sayıda sizlere merhaba diyebilmenin mutluluğunu yaşıyoruz.

Öncelikle tüm meslektaşlarımızın 31 Mart- 6 Nisan 2003 tarihleri arasında gerçekleşecek olan 39. Kütüphane Haftası'nı kutlarız. Bir hafta boyunca sizlerle paylaşmayı umduğumuz birçok etkinliğin yer alacağı bu önemli haftaya katılarak, bizlere ve mesleğimize destek olmanızı bekliyoruz. İstanbul'da gerçekleşen etkinlikler için programa <http://istanbul.kutuphaneci.org.tr/deneme/ktbhav/30index.htm> adresinden, Ankara'da yapılması planlanan etkinlikler için ise kutlama programına <http://www.kutuphaneci.org.tr/kutuphaneci.html>'den ulaşılabilir.

Bu sayımızda, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin Küçük'ün 'Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri Sempozyumu'nda sunmuş olduğu "Elektronik Dergiler ve Alternatif Yaklaşımlar" isimli bildirisinin çözümlenerek oluşturulmuş yazısını okuyacaksınız. Mehmet Emin Küçük'e bu yazıyı oluşturmamıza izin verdiği için teşekkür ederiz. İkinci makalemiz ise, Osman Torun'un **Okul Kütüphanecileri İstanbul Grubu [OKİG]** ile ilgili yazısı. Türkiye'de ilk defa "Okul Kütüphaneciliği" ile ilgili ulusal bir konferansın gerçekleşmesini sağlayacak olan OKİG'e çalışmalarında başarılar diliyoruz.

Yazılarınızı, haberlerinizi bekliyor, 39. Kütüphane Haftası etkinliklerinde görüşebilmek dileğiyle mutlu kalın diyoruz....

Güssün Güneş

DUYURULAR

- 39. Kütüphane Haftası etkinlikleri kapsamında, şubemiz üyelerini biraraya getirmek amacıyla 4 Nisan 2003 günü saat 20.00’de İ. Ü. İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Lokali’nde **Kütüphaneciler Dayanışma Yemeği** gerçekleşecektir. TKD İstanbul Şubesi olarak üyelerimizi bu yemekte görmek bizleri onurlandıracaktır. Yemek davetiyeleri Nihal Elbirlik (0-212-338 12 23)’den satın alınabilir.
- 39. Kütüphane Haftası etkinlikleri kapsamında, 5 Nisan 2003 günü saat 14.30-16.30 arasında Yıldız Teknik Üniversitesi Rektörlüğü Oditoryum Salonu’nda Necdet Tokathoğlu eşliğinde İstanbul Kültür ve Musiki Cemiyeti’nin **Türk Sanat Müziği Konseri** gerçekleşecektir. 2003 yılı Türk Sanat Müziği Konserimizde üyelerimizle birlikte olmaktan mutluluk duyacağız. Konser davetiyeleri Nihal Elbirlik (0-212-338 12 23)’den satın alınabilir.
- “**24. IATUL(International Association of Technological University Libraries) Yıllık Konferansı**” 2-5 Haziran 2003 tarihleri arasında Ankara Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde gerçekleşecektir. Ayrıntılı bilgiye <http://www.lib.metu.edu.tr/iatul03> ulaşılabilir.
- “**I. Ulusal Okul Kütüphaneciliği Konferansı**” 5 Temmuz 2003’te İstanbul Özel Amerikan Robert Lisesi’nde gerçekleşecektir. Konferansla ilgili ayrıntılı bilgiye ve katılım formuna <http://istanbul.kutuphaneci.org.tr/deneme/004/duyurular.html>’den ulaşılabilir. Ayrıca **Ayşe Yüksel** (Tel : 0212- 359 24 43 Fax : 0212- 257 21 46 e-mail: ayuksel@robcol.k12.tr)’den de bilgi alınabilir. Konferansın gerçekleşeceği adres : Kuruçeşme Cad. No: 87 34345 Arnavutköy - İstanbul
- PULMAN-XT Projesi kapsamında, projede ikinci aşama olan “PULMAN-XT Türkiye Ulusal Toplantısı” 16-19 Kasım 2002 tarihleri arasında Ankara Milli Kütüphane’de gerçekleşmiştir. Şubemizin web sayfasından <http://istanbul.kutuphaneci.org.tr/deneme/004/pulmanana.html> toplantı ile ilgili bilgilere ulaşılabilir.
- PULMAN-XT Projesi’nde en önemli aşamalardan biri olan **PULMAN Politika Konferansı** Oeiras (Portekiz)’da 13-14 Mart 2003 tarihlerinde gerçekleştirildi. 41 ülkeden 24’ü üst düzey politikacı-bürokrat yaklaşık 200 kişinin katıldığı Konferans’ta “Demokrasi ve Vatandaşlık”, “Yaşam Boyu Öğrenim”, “Ekonomik ve Toplumsal Gelişme” ve “Kültürel Çeşitlilik” konularında

8 resmi sunuş ile 12 durum çalışması (case studies) yapılmış ve 4 çalıştay (workshop) düzenlenmiştir. Konferans sonunda bir de Bildirge (Manifesto) yayımlanmıştır. Toplantıya Türkiye'den Milli Kütüphane ve TKD Başkanı Tuncel Acar, Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi ve Proje ülke koordinatörü Doç. Dr. Bülent Yılmaz ve TKD İstanbul Şubesi Başkanı Didar Bayır katılmışlardır. Toplantı sonunda katılımcılar tarafından kabul edilip yayınlanan Bildirge en kısa zamanda dilimize çevrilerek, yayınlanacaktır. Proje kapsamında, Ankara, İzmir ve İstanbul kütüphanelerinden seçilmiş olan dört kütüphanecimiz (Suna Hakan, Koray Özlük, Sevin Sezgin ve Cahide Taylan) Veria (Yunanistan)'da 13-18 Nisan tarihlerinde yapılacak olan **eğitim ve mentörlük programlarına** katılacaklardır. Kendilerine şimdiden başarılar diliyoruz.

- 2003 yılı üyelik aidatlarımız 15,000,000 TL olarak belirlenmiştir. Üyelerimiz aidatlarını Koçbank Koç Üniversitesi Şubesi **26471493** TRL hesabına yatırmaları önemle rica olunur.

*****

Bültende yayınlanması istenilen yazılar editör adına ggunes@ku.edu.tr adresine gönderilmelidir. Yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Yazılar Bülten'in ve yazarlarının ismi belirtilerek kullanılabilir.

İletişim Adreslerimiz:

Web: <http://www.istanbul.kutuphaneci.org.tr/>

E-posta: nelbirlik@ku.edu.tr

Posta: Didar Bayır –Koç Üniversitesi Suna Kıraç Kütüphanesi

Rumelifeneri Yolu 34450 Sarıyer/ İstanbul

ELEKTRONİK DERGİLER VE ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR*

Mehmet Emin Küçük**

Elektronik yayıncılık kavramını açıklamak üzere bir çok tanım yapılmış olup, bu tanımlardan, sunuşumuz kapsamına uygun olması nedeniyle, Sayın Tonta tarafından, “belgeleri”, elektronik ortamlar ve/ya da ağlar aracılığıyla erişilebilir hale getirmek” şeklinde yapılan tanım esas alınmıştır. Tanımdan anlaşılacağı üzere, elektronik yayıncılığın iki temel bileşeni bulunmaktadır; elektronik nesnelere ve bunlara elektronik ortamda erişimin sağlanması. Teknolojideki gelişmeler her iki bileşende hızlı yapısal değişiklikler meydana getirmekte ve doğal olarak teknolojinin sunduğu olanaklar elektronik yayıncılığın en önemli motivasyonlarından biri olmuştur. Teknolojinin yanı sıra basılı dergilerin sağlama, depolama ve hizmete sunulmasında artan maliyetler ve sahip olma/erişim ikilemini, elektronik yayıncılığın gelişmesinde diğer motivasyonlar olarak eklemek olanaklıdır.

Maliyet Faktörü

The Association of Research Libraries verilerine göre, 1986-1999 yılları arasında dergi ücretlerinde %207, dergi sayısında ise %55 artış görülmektedir. Diğer taraftan ise kütüphanelerin abone oldukları dergi sayısında ise %6’lık azalma dikkati çekmektedir. Yine, bir başka çalışmaya göre (Research Libraries Group verileri), ABD’deki 114 büyük üniversite kütüphanesi dergi aboneliği için, 1987’ye oranla 1997’de %142 daha fazla para ayırmışlar ancak %6 daha az dergiye sahip olmuşlardır.

Maliyet artışını tek tek dergiler bazında örneklemek gerekirse; örneğin kimya konusundaki en popüler dergilerden olan Tetrahedron Letters isimli derginin abonelik ücreti 1974 yılında 200\$ iken 1997 yılına gelindiğinde 7.176\$ olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine örneklemek gerekirse; Sadece Brain Research isimli derginin yıllık abonelik ücretinin 15.000\$ olduğunu gözönüne alınırsa, çekirdek bir dergi koleksiyonu için kütüphanelerin önüne ödemedeki zorlanacakları faturalar olduğu kolayca anlaşılacaktır. Kuşkusuz, abonelik ücretinin yanında depolama (örneğin, 1 ciltlik yayının rafta

---

* Bu yazı, 24-26 Ekim tarihinde Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi’nde gerçekleştirilen “Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri Sempozyumu”nda yazar tarafından sunulan bildirinin çözülmesiyle oluşturulmuştur.

** Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, mkucuk@hacettepe.edu.tr

depolama maliyeti 24-41 \$ olarak ifade edilmektedir) ve hizmete sunma bir başka maliyet faktörü olarak kütüphanelerin karşısında durmaktadır.

Yayıncılar açısından yaklaşıldığında ise son dönemde hepimizce bilinen tekelleşme çabaları karşımıza çıkmaktadır. Daha önce verilen örneklerde görülebileceği üzere, yayınlardaki fiyat artışını herhangi bir ekonomik modellemeyle açıklamak pek de olanaklı değildir. Dört büyük yayıncının 1997 yılı net kar marjının ~%19 olduğu göz önüne alındığında, tekelleşme çabalarının gerekçelerini kestirmek pek de güç olmasa gerek. Sonuç olarak maliyet faktörü, kütüphaneleri daha az dergiye daha çok ücret ödeme şeklinde etkilemektedir.

Teknoloji Faktörü

Son on yılı etkileyen en önemli gelişmelerin başında İnternet teknolojilerinin geldiğini söylemek olanaklıdır. Özellikle insanoğlunun iletişiminde dördüncü aşama diyebileceğimiz Web (dil, yazı, matbaa ve web) yayıncılık açısından büyük fırsatları beraberinde getirmiştir. Web'in yayıncılık açısından sunduğu olanakları şöyle gruplandırabiliriz;

1. **Mekan ve zaman bağımsızlığı:** İsteddiğiniz yerden, istediğiniz bir yayına, istediğiniz bir zamanda erişebilirsiniz. Bir makaleyi elde etmek için kütüphaneye gitmek zorunda olmadığınız gibi günün herhangi bir saatinde bunu yapmak olanaklıdır.
2. **Erişim ve dağıtımda hız:** Basılı bir derginin matbaadan çıktıktan sonra elinize ulaşması aylar alabilirken, web üzerinde paketlenen bir yayına anında erişim olanaklıdır. Diğer taraftan, paket içinde aradığımız bilgiye hızlıca erişebilirsiniz.
3. **Paketleme ve sunumda değişim:** Hipermetin teknolojisi doğrusal (basılı) metinle karşılaştırılmayacak avantajlar sunmaktadır. En basit şekliyle, atıfta bulunulan kaynağı anında görüntüleyebilirsiniz. Bununla birlikte değişik formatlar ve bunların kombinasyonunu (hipermedya) yapmak olanaklıdır. Örneğin bir deneyin/ameliyatın sonuçlarını metin olarak verirken hareketli ve sesli görüntülerini de eklemek olanaklıdır.

İstek üzerine yayıncılık (on-demand publishing) teknolojisiyle, bir yayını istediğiniz punto, yazı karakteri ve ciltte elde etmek olanaklıdır. Yeni araçlar aracılığıyla elektronik nesnenin bulunduğu yer değişse bile ona erişmek, bir metin içindeki fotoğrafa ya da paragrafa erişmek (DOI-Dijital Nesne Tanımlama Numarası), tek bir tarama işlemiyle uzaktaki birden fazla veritabanını taramak ve onlara

erişmek olanaklıdır(Z39.50). Sonuç olarak, teknoloji gerek yazarlar, gerek yayıncılar, gerekse kullanıcılar açısından son derece yararlı yeni olanakları beraberinde getirmektedir.

Sahip Olma ve Erişim İkilemi

Geleneksel yapıda kütüphaneler, abone oldukları dergilerin aboneliği kesilmiş bile olsa sonsuza dek sahibi durumundadırlar. Elektronik ortamın konuyla ilgili getirdiği yeni yaklaşımlardan biri de, dergilere sahiplik yerine erişim hakkının kütüphanelere, dolayısıyla kullanıcılara verilmiş olmasıdır. Bazılarında aboneliğin kesilmesi durumunda erişim hakkının da (ücretini ödemiş olduğunuz) kesilmesi söz konusudur. Diğer taraftan basılı ortamda sınırlı sayıda yayına abone olunabilirken, elektronik ortamda oldukça büyük hacimli dermelere erişim sağlanabilmektedir. Kütüphaneler, basılı dergilerin rafta depolama ve hizmete sunma maliyetinde tasarruf sağlarken, aboneliği biten dergilere bir daha erişememe gibi bir durumla da karşı karşıya kalmaktadırlar. Sonuç olarak kütüphaneler “Sahip Olma ve Erişim” olarak adlandırılan bir ikilemele karşı karşıyadırlar.

Sorunlar

Yukarıda sözü edilen üç temel faktörün, gelişmeleri elektronik yayıncılığın lehine yönelttiğini iddia etmek olanaklıysa da, bazı sorunların elektronik yayıncılık dünyasında da sürdüğünü gözlemlemekteyiz. Bilimsel elektronik dergiler basılı dergilere göre daha ucuz olmayıp, maliyet artışı elektronik ortamda da devam etmektedir. Yukarıda özetlenen tüm avantajlarına rağmen bilimsel dergilerin çoğunluğu basılı ortamda yayımlanmaktadır. Bu durumun nedenlerini şöyle gruplandırmak olanaklıdır;

1. **Baskı ve görüntüleme arasındaki kalite farkı:** Bazı disiplinlerdeki (örneğin tıp) görüntülerin kalitesi çok büyük önem göstermektedir. Bilgisayar ekranlarındaki çözünürlük kalitesi, ilgili resimlerin kalitesini ve görüntülenmesini olumsuz yönde etkileyebilmekte, net olmayan görüntü bilgi sunumunu güçleştirmektedir (net görüntülenemeyen röntgen ya da MR’ın neden olacağı sonuçlar gibi).

2. **Metnin yeni medyadaki ömrü:** Web üzerinde bir dokümana erişimde karşılaştığımız mesajlardan biri de “404 file not found – istenilen dokümana erişilemedi” hata mesajıdır. Adreslerdeki değişiklik, dokümanın kullanımdan kaldırılması gibi nedenlerde erişilemeyen dokümanların varlığı, elektronik medyanın ömrü konusunda, doğal olarak, bazı endişeleri beraberinde getirmektedir. Ancak, Web

dokümanlarının ömrü konusunda farklı kestirimler olmakla birlikte, erişimi sürekli kılacak DOI, PURL gibi girişimlerin olduğu da göz ardı edilmemelidir.

3. **Ekrandan okuma:** Bir dokümanı ekrandan okumak, özellikle uzun metinleri, ergonomi açısından uygun değildir. Ayrıca okumada bir araca bağımlı olmak bir anlamda mekan bağımlılığını (sadece bilgisayarın bulunduğu mekanlarda okuyabilirsiniz) beraberinde getirdiği gibi kağıt üzerinden okumanın getirdiği rahatlığı (not alma, altını çizme, yolculuk esnasında, yatakta okuma gibi) da ortadan kaldırmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak yayıncılar “müşteri” talebini gözetmektedirler.

Diğer taraftan yayınlara “malzeme” sağlayan yazarların da, elektronik yayımlar konusunda bazı “endişeleri” olduğunu söylemek olanaklıdır. Elektronik medyanın kalıcılığı konusunda şüphe duyulması ve basılı medyaya olan alışkanlıklar nedeniyle elektronik yayımların “kalitesi” konusunda çekimserliğin olduğunu söyleyebiliriz. Yine, daha önce de belirtildiği gibi, bilimsel dergilerin çoğunluğu hala basılı ortamda üretilmekte ve basılı dergilerde yayım yapmak daha “prestijli” olarak algılanabilmektedir (“prestij” endişesi). Elektronik medya üzerinde bulunan bilginin kolayca değiştirilebilmesi, kopyalanması, çoğaltılması gibi özellikler, “bilimsel hırsızlığın” artacağı yönünde önyargıları da beraberinde getirmektedir. Oysa bu durum, bilginin hangi medya üzerinde olduğundan ziyade ahlaki bir sorun olup, “hırsızlar” için medya pek de önemli değildir (işlerin kolaylaşması dışında).

Olası Çözümler

Kuşkusuz yukarıda sözü edilen sorunların, bazı olası çözümleri de bulunmaktadır. Bazıları göreceli olarak kolayca yaşama geçirilebilecekken bazılarının da, “endişeler” olarak ifade edilen psiko-sosyal sorunların, zamana bırakılması gerekecektir. Bir anda insanların alışkanlıklarını, yaşama biçimlerini ve önyargılarını değiştirmelerini beklemek pek de kabul edilebilir yaklaşım olmayacaktır.

Ekonomik sorunlara yönelik olarak karşımıza çıkan ilk çözümü, işbirliği girişimlerinin bir parçası olan ortaklıklar/konsorsiyumların oluşturulması ve geliştirilmesi şeklinde görmekteyiz. Yayıncılara ve/veya aracı firmalarla yapılan pazarlıklarda kütüphane konsorsiyumları pazarlık gücünü artırmayı dolayısıyla yüksek maliyetleri aşağıya çekebilmeyi ve daha fazla yayına abone olmayı başarabilmektedirler. Ancak konuya farklı bir açıdan bakmanın, özellikle araştırma kurumları açısından, bizi çok farklı yönlere götüreceği görülecektir. Konsorsiyumlar aracılığıyla daha az ücret ödenmekle birlikte yine de araştırma kurumları için oldukça yüksek maliyetler söz konusudur.

Araştırma kurumları hem araştırmaları finanse etmek hemde ortaya çıkardıkları kendi ürünlerini satın almayı finanse etmek durumdadırlar. Bir başka deyişle hem üretici hem de tüketicilerdir ve ürünü paketleyen “firmalar” paketleme ve erişime sunma işinden büyük karlar elde etmektedirler. Ücretsiz olarak vermiş olduğunuz bir makaleye, sizin ve kurumunuzda çalışan bir meslektaşınızın erişiminde ücret istenmesi pek de adil bir yaklaşım olmasa gerek.

Yayıncılar tarafından araştırma kurumlarının önüne konulan açıklanamaz fiyat artışlarına tepki olarak geliştirilen bazı yaklaşımlar ve girişimler bulunmaktadır. Bunların başında hepimizin bildiği ortaklıklar kurma bir başka deyişle konsorsiyumların oluşturulması gelmektedir. Konsorsiyumlar aracılığıyla kütüphaneler pazarlık güçlerini artırmakla birlikte farklı lisans modelleriyle boğuşma durumunda kalmışlardır. Özellikle batı üniversiteleri için geliştirilmiş olan modeller (örneğin üniversiteki araştırmacı ve öğrenci sayısını esas alan) ülkemiz için bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Dil engeli ve eğitim-öğretim sistemimiz (araştırmaya dayalı olmayan eğitim) nedeniyle bir üniversitedeki öğrencilerin tamamının potansiyel kullanıcı kabul edilmesi, Türk üniversiteleri için kabul edilebilir yaklaşım değildir. Diğer taraftan yayıncılık dünyasındaki birleşmeler ve tekelleşme girişimleri konsorsiyumları seçeneksiz de bırakabilmektedir.

Bilimsel iletişim pazarındaki bu çekişmede, araştırma kurumlarını, kütüphaneleri ve örgütleri yönlendirmek ve işbirliği sağlamak amacıyla karşımıza çıkan girişimlerden biri de Bilimsel Yayıncılık ve Akademik Kaynaklar Koalisyonu (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition-SPARC) girişimidir. SPARC Haziran 1998’den beri, bilimsel dergi yayıncılığında yeni çözümler ortaya koymakta, yayıncılarla işbirliğini modelleri geliştirerek daha kaliteli dergileri daha ucuza erişebilmenin yollarını oluşturmaya çalışmaktadır.

Akademik araştırmalara ücretsiz erişim sağlanması konusundaki en önemli ortak girişimlerden biri de Budapeşte Açık Erişim Girişimi (Budapest Open Access Initiative-BOAI)’dir. Soros Vakfı ve Open Society Institute tarafından desteklenen BOAI Şubat 2002 tarihinde resmen başlatılmıştır. Bu yapıda, üye kurumlar kendi açık erişim depolama sistemleri kurarak, araştırmacıların çalışmalarını bu sistemlerde sunulması için platform oluşturacaklardır. Bu girişimle hedeflenen ücretsiz, hukuksal ya da fiziksel engelin bulunmadığı, çalışmaların tam metnine erişilebildiği bir açık erişim sistemini oluşturmaktır.

Aslına bakılırsa, yukarıda sözü edilen girişimlerin en önemli itici gücü daha önceden gerçekleştirilen bazı e-print (e-kopya) ve pre-print (ön baskı) çalışmalarının başarılı olmuş olmasıdır. Özellikle Los Alamos National Laboratory’de gerçekleştirilen arXiv isimli e-print sunucusunun

başarısı son derece etkili olmuştur. E-print sunucuları yazarların yayınlanmış çalışmalarının, pre-print sunucuları ise henüz yayınlanmayan çalışmalarının gönüllü olarak gönderildiği ve herkesin ücretsiz olarak kullanımına sunulduğu platformlar olarak tanımlamak olanaklıdır. Böylelikle bilimsel çalışmalar ücretsiz bir biçimde daha geniş kitlelere ulaştırılabilmekte, yapılmakta olan ancak henüz yayın haline gelmemiş çalışmalardan haberdar olunabilmekte ve bunlara gelen geri bildirimler sonucunda daha “olgun” makaleler oluşturulabilmektedir.

E-print ve pre-print sunucular konusunda matematik ve fizik gibi pozitif bilimlerin öncü bilim dalları olduğunu ve diğer disiplinleri kapsayacak bir biçimde sayılarının her geçen arttığını söylemek olanaklıdır (<http://www.arl.org/sparc/core/index.asp?page=m1> adresinde e-print sunucuların listesi ve adresleri verilmiştir. Bu liste, bir disipline özgü e-print sunucuları ve sadece tezleri içeren üniversite arşivlerini kapsamamaktadır, diğer e-print sunucular <http://www.signal-hill.org/nav/archives2.html> ve <http://software.eprints.org/#sites> adreslerinden elde edilebilir).

Ülkemizde ise benzer çalışmaların başladığını ancak örgütlü bir yaklaşımın olmadığını gözlemlemekteyiz. Ülkemizdeki veritabanlarının daha çok bibliyografik bilgiler düzeyinde kaldığını söyleyebiliriz (<http://www.turkishmedline.com> -bu veritabanında bazı makalelerin tam metni bulunmaktadır, <http://www.dentalmakale.superadres.net/> -dişhekimliği konusunda özetlerin de yer aldığı bir veritabanı, <http://www.medlinetr.com> -psikiyatri ağırlıklı özetlerin de yer aldığı bir veritabanı, <http://bem.meb.gov.tr/e-makale/> -eğitim konusunda, ilk defa e-print sunucu teriminin kullanıldığı platform. Yukarıda sıralanan veritabanlarına yazarların çalışmalarını kendilerinin göndermeleri olanaklıdır. Kuşkusuz bibliyografik veritabanları açısından yaklaşıldığında ULAKBİM ve Milli Kütüphane'nin veritabanları unutulmamalıdır ancak bunlarda yazarların katkıları değil kurumların çabaları söz konusudur.)

Sonuç ve Değerlendirme

Teknolojik gelişmelerin mesleğimizdeki yansımalarından biri de elektronik yayıncılığın yaygınlaşması, elektronik dergilerin sayısında ve kullanımının artış şeklinde kendini göstermektedir. Teknolojideki gelişmenin yanı sıra maliyet artışı ve sahip olunabilecek dergi sayısı elektronik yayıncılığın en önemli motivasyonları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte bilimsel elektronik dergilerin çoğunluğunun hala basılı ortamda yayınlandığını ve elektronik dergilerin basılı

dergilerle kıyaslandığında pek de ucuz olmadığını gözlemlemekteyiz. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki bilimsel yayınların sayısında ve kütüphanelerin bu yayınları sağlamaya yönelik bütçelerinde artışa ters oranlı olarak dergi aboneliği sayısında azalma meydana gelmiştir. Diğer taraftan gerek kullanıcılar gerekse yazarlar açısından “metnin yeni medyadaki ömrü”, “bir araç kullanarak okumanın ergonomik olmayışı”, “kalite”, “prestij” ve “bilimsel hırsızlığı kolaylaştırma” gibi “endişe” ve “sorunların” da bulunduğunu gözlemlenmektedir.

Kuşkusuz, insanların bir anda yeni yaklaşımlara uyum göstermesini beklemek olanaklı olmayıp, bu tür endişelerin zaman içinde ortadan kalkmasını beklemek en uygun çözümdür. Ancak, fiyat artışına yönelik olarak araştırma kurumlarının, kütüphanelerin ve örgütlerin tepkileri ve alternatif arayış yaklaşımları hızla büyümektedir. Konsorsiyumların oluşturulması, e-print ve pre-print sunucuların oluşturulması, açık arşiv ve açık erişim girişimlerinin başlatılması, SPARC örneğinde olduğu gibi koalisyonlar aracılığıyla pahalı dergilere alternatif ucuz dergilerin¹ oluşturulması bunların arasındadır.

Bilimsel iletişimde kütüphanelerin önderlik ettiği başkaldırıya yayıncıların tepkisiz kalması beklenilemezdi ve sonuçta yayıncılar karşı girişimlerini başlatmışlar, e-print ve pre-print sunucularda yer alan çalışmaları kabul etmemeye ve yazarlara çalışmalarını bu sunuculara yerleştirmeme koşulunu getirmeye başlamışlardır. Sanırım daha örgütlü olan taraf, bu çekişmenin galibi olacaktır.

Ülkemizdeki e-dergilerin sayısı artmakla birlikte koordinasyon eksikliği göze çarpan ilk durumdur. Ülkemizdeki mevcut e-dergilerin listesini oluşturma, güncelleme ve kullanıma sunma konusunda ortak bir çalışma mevcut olmayıp, konuyla ilgili en derli dergi toplu çalışmayı Sakarya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı web sayfalarında görmekteyiz. Batı akademik dünyasında gelişen tepkinin ülkemizde de ses bulmasını sağlamak durumundayız. Meslek dernekleri, TÜBİTAK ve kütüphane konsorsiyumları konuya önderlik etmeli, akademik yaşamın her düzeyinin konu hakkında farkındalığı artırılmalıdır. Pre-print ve e-print sunucuları örneklenmeli, tanıtılmalı ve geliştirilmelidir. Üniversitelerimiz ilgili sunucuları, standartlara dayalı olarak, bir an önce kurmalıdır. Aksi takdirde, bir süre sonra bu çalışmaları toparlamak daha zor hale gelebileceği gibi, standart dışı uygulamalar sonucunda karşılıklı işletebilirlik ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkacaktır.

---

1. Bu durumun bilinen en klasik örneği, kimya konusunda oldukça pahalı bir dergi olan Tetrahedron isimli dergiye alternatif olarak ortaya çıkan Organic Letters isimli dergidir. Organic Letters çok daha ucuz olmakla birlikte etki faktörü (impact factor) açısından alternatifi olduğu dergiyi geride bırakmıştır

OKUL KÜTÜPHANECİLERİ İSTANBUL GRUBU [OKİG]

- Bir İşbirliği ve Paylaşım Projesi -

Osman Torun*

Aşağıda, ülkemizde okul kütüphaneciliği alanına yönelik olarak çalışmalar ve etkinlikler gerçekleştirmek üzere biraraya gelen meslektaşlarımız tarafından oluşturulan Okul Kütüphanecileri İstanbul Grubu (OKİG) nun kısa öyküsünü, amaçlarını ve yaptığı çalışmaları bulacaksınız. Bir sivil toplum projesi olarak da değerlendirilebilecek OKİG ve grup tarafından gerçekleştirilen/gerçekleştirilecek çalışmalar; dayandığı işbirliği, paylaşım, üretime ve çözüme dönük olma, bireysellikten daha ziyade “ortak akıla önem verme” gibi nitelikleri ile dikkat çekmektedir.

OKİG, ülkemizde okul kütüphaneciliğinde varolan bir ihtiyacın ve gereksinim duyulan bir talebin sonucu varolmuştur bir anlamda. Grup, mesleki birçok sorunun ve işbirliği ihtiyacının varolduğu bu alanda, bu durumu önemseyen ve üretim sürecine aktif katkı yaparak yaşanacak bir işbirliği ve paylaşım yaklaşımı içinde mevcut ortak sorunların yine ortaya konacak ortak çabalarla çözülebileceğine inanan bir grup okul kütüphanecisi tarafından **22 Haziran 2002** tarihinde **İstanbul’da Özel**

EyüboğluKoleji Kütüphanesi’nin evsahipliği yaptığı bir toplantı ile kuruldu.

Grup, okul kütüphaneciliği alanına yönelik olarak; mesleki iletişimi geliştirmek, yaşanan sorunları tesbit etmek ve çözüm yollarını araştırmak, yeni uygulamaların paylaşımını sağlamak suretiyle bir işbirliği kültürünün oluşumuna katkıda bulunmayı amaçlıyor. Türkiye’deki farklı bölgeler ve yapılardaki okullar ve ilgili kurumlara yönelik işbirliği çalışmaları geliştirmek ve ülke genelinde konuyla ilgili duyarlılığın ve bilinçlenmenin gelişmesine katkıda bulunmak da grup amaçları arasında yer alıyor.

I. Toplantı’dan Görüntüler

22 Haziran 2002

Sözkonusu amaçlara yönelik olarak; mesleki toplantı ve etkinlikler düzenleme, Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler, sivil toplum örgütleri , medya kuruluşları vb. kurumlarla çeşitli düzeyde ve içerikte işbirliği çalışmaları organize etme, okullarda görevli meslektaşlarımızın ihtiyaç duyduğu paylaşımlarda bulunma gibi aktivitelerin yaşama geçirilmesi hedefleniyor.

Grup çalışmaları, gerçekleştirilen OKİG I. Toplantısında seçilen grup temsilcileri tarafından planlanmakta, ortak bir uzlaşma süreci içinde ve yapılan işbölümü çalışmaları ile gerçekleştirilmektedir.

OKİG Neler Yapıyor?...

Grup, ilki yukarıda belirtildiği üzere 22 Haziran 2002 (Özel Eyüboğlu Koleji), ikincisi 9 Kasım 2002 (FMV Özel Işık İlköğretim Okulu) ve üçüncüsü de 22 Şubat 2003 (Özel Irmak Okulları) tarihlerinde olmak üzere üç toplantı gerçekleştirdi. Toplantılardan ilk ikisinde birbirini tanıma, yaşanan sorunların ve çözümlerinin tesbiti ve önerilen çözümlerin ortaya konulması çalışmaları gerçekleştirildi, grup yapısı ve stratejileri oluşturuldu. Üçüncü toplantı ise, daha önce belirlenen başlıklar altında doğrudan mesleki deneyimlerin paylaşıldığı bir “deneyim paylaşımı” çalışması olarak gerçekleştirildi. Her toplantı öncesinde, grup temsilcileri ilgili toplantıyı planlamak üzere hazırlık toplantıları yapmaktadır. Son derece etkin ve verimli geçen toplantılarda dile getirilen görüşler ve öneriler ile alınan kararlar rapor formatına dönüştürülerek bir belge niteliği kazandırılmakta ve bu raporlar meslektaşlarımızla, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri ve mesleki kuruluşlarla paylaşılmaktadır. Grubun dördüncü

II. Toplantı'dan Görüntüler

9 Kasım 2002

toplantısı, FMV Özel Işık İlköğretim Okulu'nun evsahipliğinde gerçekleştirilecektir. Sözkonusu toplantıda, “**Beyin Fırtınası**” tekniği kullanılarak çalışma yaşamı sorunları ve çözüm önerileri ortaya konulacak böylece konuyla ilgili katılımcı tüm meslektaşlarımızın çözüm sürecine bireysel katkıları sağlanmış olacaktır.

* OKİG Temsilciler Kurulu Üyesi, Terakki Vakfı Okulları Kütüphanesi e-mail : osmantorun@terakki.org.tr

Tüm toplantılarda dile getirilen en önemli çalışmalardan biri olan “**Ulusal Anlamda Bir Konferans Düzenleme**” fikri yaşama geçiriliyor. Grup tarafından daha önce ön duyurusu yapıldığı üzere, **5 Temmuz 2003 Cumartesi** tarihinde İstanbul’da Özel Amerikan Robert Lisesi’nin ev sahipliğinde “**I.Ulusal Okul Kütüphaneciliği Konferansı**” düzenlenecek.Ulusal konferansla ilgili detaylı program daha sonra meslektaşlarımızla paylaşılacaktır.

Grup, ülkemizdeki Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri, TKD, M.E.B ve konuyla ilgili tüm kişi ve kurumlarla sıkı ve yaratıcı bir işbirliği içinde projeler üretmeyi ve sorunlara ilişkin düşünceler ve çözümler ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşımın ilk örneğini TKD İstanbul Şubesi ile gerçekleştirilen işbirliği süreci sonucunda, bu yıl 39.su düzenlenecek Kütüphane Haftası programında yer alan grup tarafından organize edilen iki ayrı etkinlik olarak teşkil edecektir.

Başlatılan iki ayrı veritabanı projesi meslektaşlarımız arasındaki iletişimi ve paylaşımları geliştirmeye yönelik ve uygulanabilir çalışmalar olarak planlandı. Bunlardan ilki, ülkemizdeki tüm okul kütüphanelerini kapsayacak olan “**Türkiye Okul Kütüphaneleri Rehberi**” çalışmasıdır. Projenin bilgi toplama aracı olarak grup tarafından geliştirilen “**Okul Kütüphaneleri Bilgi Formu**” kullanılmaktadır. İkinci çalışma ise, meslektaşlarımızın yaşadıkları mesleki ve bireysel deneyimleri yazılı, erişilebilir ve kullanılabilir kılmayı amaçlayan “**Deneyim Paylaşımı Veritabanı**” çalışmasıdır. Bu projenin bilgi toplama aracı ise yine grup tarafından geliştirilen “**Deneyim Paylaşımı Bilgi Formu**” dur. Her iki proje de uygulamaya başlanılmış olup, ilk formlar derlenmiştir.

Grup tarafından planlanan ve içeriği I.toplantıda ortaya konulan bir diğer proje ise okul kütüphaneciliği alanına yönelik bir “**Okul Kütüphaneciliği Web Sitesi**” çalışmasıdır. Portal niteliğinde olması planlanan web sitesinde belirlenen içerik başlıklarının yanısıra yukarıda anlatılan veritabanı çalışmaları da yer alacaktır.

Grup, tüm çalışmalarını yazılı ve erişilebilir hale getirmeyi ve ilgili tüm kişi ve kurumlarla paylaşmayı bir strateji ve sorumluluk olarak kabul etmektedir. Bu paralelde, şimdiye dek grup tarafından gerçekleştirilen tüm çalışmalar yazılı hale getirilmiş ve gerekli paylaşımlarda bulunulmuştur. Grup tarafından üretilen belgeler aşağıda yer almaktadır ;

Okul Kütüphanecileri İstanbul Grubu I.Toplantı Raporu : Görüşler, Öneriler, Kararlar. (22 Haziran 2002, Özel Eyüboğlu Koleji). Haz. Osman Torun, Işıl İlknur Selvi, Sevim Cevizbaş. İstanbul, 2002

Okul Kütüphanecileri İstanbul Grubu II.Toplantı Raporu : Görüşler, Öneriler, Kararlar. (09 Kasım 2002, Fevziye Mektepleri Vakfı (FMV) Özel Işık İlköğretim Okulu). Haz. Osman Torun, Serap Özyurt, Zeynep Turgut Bayram. İstanbul, 2002

Okul Kütüphanecileri İstanbul Grubu Yapılandırma Projesi. (ppt. sunumu). Haz.Osman Torun İstanbul, 2002 [Sunum OKİG II. toplantısında sunulmuş olup, grup organizasyon yapısı ve gelecekteki yapılanma konularındaki önerileri içermektedir]

Tüm meslektaşlarımızı ve konuyla ilgilenen herkesi ülkemizde okul kütüphaneciliğinin gelişmesi ve dolayısıyla genelde kütüphaneciliğimizin arzu edilen yere gelmesine önemli katkılar yapacağına inandığımız OKİG etkinliklerine katılmaya ve katkıda bulunmaya davet ediyoruz. Grup, önemseydiği ve yaşama geçirmeyi bir ilke olarak benimsediği “**işbirliği**” ve “**paylaşım**” kültürünün yerleşmesi yolunda her türlü katkıyı yapmayı arzulamaktadır. Meslektaşlarımızca bu yönde gösterilecek her çaba değerli ve anlamlı olacaktır.